

Rapport

Rapport over een klacht over de Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst en de minister van Defensie.

Datum: 24 maart 2015

Rapportnummer: 2015/066

Klacht

Verzoeker klaagt er over dat de Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (MIVD) telecommunicatie tussen hem en een tweetal van zijn cliënten heeft getapt of heeft opgenomen.

Voorts klaagt verzoeker dat de minister van Defensie zijn hierover ingediende klacht niet binnen de daarvoor gestelde termijn heeft afgehandeld.

Bevindingen

Visie verzoeker

Verzoeker is advocaat in militaire zaken. Hij diende op 29 juli 2014 een klacht in bij de minister van Defensie over de Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (MIVD). In zijn brief deelde hij de minister mee dat hij concrete informatie had ontvangen waaruit bleek dat telecommunicatie van cliënten van hem was afgetapt of opgenomen door de MIVD. Ook was uit deze informatie gebleken dat telecommunicatie tussen hem en zijn cliënten was getapt of opgenomen. Naar de mening van verzoeker was het tappen of opnemen van telecommunicatie tussen een advocaat en cliënt altijd onrechtmatig en vormt dit een zeer ernstige schending van het recht op een vrij verkeer tussen advocaat en cliënt.

In zijn brief illustreerde verzoeker zijn klacht aan de hand van zaken van twee van zijn cliënten. Cliënt in de eerste zaak was werkzaam geweest voor de MIVD. Deze cliënt had op enig moment een mobiele telefoon van de MIVD ontvangen. Deze mobiele telefoon had hij nog steeds in gebruik. De MIVD had zijn cliënt meerdere malen meegedeeld dat hij altijd door de MIVD werd getapt, aldus verzoeker. Dit betekende volgens verzoeker dat daarmee dus ook de telecommunicatie tussen hem en zijn cliënt werd getapt of opgenomen, aldus verzoeker.

De cliënt in de tweede zaak was een gewezen militair. Deze cliënt had op enig moment via telecommunicatiemiddelen bepaalde gevoelige informatie gedeeld. Niet veel later werd deze cliënt met deze informatie geconfronteerd door een tweetal afzonderlijke personen die zeiden deze informatie via de medewerkers van de MIVD te hebben verkregen, aldus verzoeker. De telecommunicatie van deze cliënt zou volgens de advocaat zijn getapt of opgenomen in een periode waarin hij vrijwel dagelijks met verzoeker telefonisch contact had over zijn zaak.

Verzoeker merkte op dat de MIVD door het tappen of opnemen van vertrouwelijke telecommunicatie tussen hem en zijn cliënten onrechtmatig handelt. Het recht op vrij verkeer tussen advocaat en cliënt wordt hiermee op zeer ernstige wijze geschonden, aldus verzoeker. De MIVD handelde volgens verzoeker hiermee in strijd met de Grondwet en het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens.

Als laatste verzocht verzoeker de minister om zich in algemene zin uit te laten over de vraag in welke situaties en onder welke voorwaarden de minister het tappen of opnemen van vertrouwelijke gesprekken tussen advocaat en cliënt toelaatbaar acht.

Klachtafhandeling minister van Defensie

De secretaris-generaal van Defensie berichtte verzoeker schriftelijk op 6 augustus 2014 dat de klacht over de MIVD voor advies werd voorgelegd aan de Commissie van Toezicht betreffende de Inlichtingen-en Veiligheidsdiensten (CTIVD). Het verzoek van verzoeker aan de minister om aan te geven in welke situaties en onder welke omstandigheden de minister het opnemen van vertrouwelijke gesprekken toelaatbaar acht, zou separaat worden beantwoord.

Verzoeker stuurde de minister op 7 oktober 2014 schriftelijk bericht dat zijn klacht niet binnen de wettelijk gestelde termijn van tien weken was afgehandeld en dat hij ook geen bericht had ontvangen dat de termijn eenmalig met vier weken was verdaagd. Ook had hij nog geen antwoord ontvangen op zijn vraag onder welke omstandigheden het opnemen en af luisteren van vertrouwelijke gesprekken tussen advocaten en cliënten door de minister toelaatbaar werd geacht.

De MIVD deelde verzoeker bij brief van 7 oktober 2014 mee dat de CTIVD de minister had laten weten dat het onderzoek naar de klacht niet op tijd zou worden afgerond en dat de wettelijke termijn die de Algemene wet bestuursrecht heeft gesteld voor de behandeling van de klacht zou worden overschreden.

De minister van Defensie stuurde verzoeker op 4 december 2014 de reactie naar aanleiding van zijn klacht van 29 juli 2014.

Visie minister van Defensie

Bij brief van 4 december 2014 deelde de minister van Defensie verzoeker mee dat de CTIVD advies aan de minister had uitgebracht naar aanleiding van de klacht van verzoeker. De minister merkte op zich in het advies van de CTIVD te kunnen vinden. Wat betreft het advies gaf de minister het volgende aan:

"Aan de hand van het door u gestelde omschrijft de Commissie uw klacht als volgt. De MIVD zou onrechtmatig hebben gehandeld door de telecommunicatie tussen u en uw cliënten te tappen of op te nemen. Dit zou blijken uit feiten en omstandigheden die aannemelijk maken dat de telecommunicatie van twee van uw cliënten. (...), is getapt of opgenomen door de MIVD in de periode dat u als raadsman van deze cliënten optrad. (...).

Het onderzoek door de Commissie heeft geen aanwijzingen opgeleverd dat de MIVD onrechtmatig of onbehoorlijk heeft gehandeld.

| Ik neem het advies van de Commissie onverkort over en verklaar uw klacht ongegrond."

Reactie verzoeker

Verzoeker kon zich met de reactie van de minister van Defensie naar aanleiding van zijn klacht niet verenigen. Op 5 december 2014 wendde hij zich tot de Nationale ombudsman met het verzoek zijn klacht in behandeling te nemen.

Onderzoek Nationale ombudsman

Tijdens een bezoek op 5 februari 2015 aan de MIVD maakte de waarnemend ombudsman gebruik van de hem geboden gelegenheid om de door de minister van Defensie aan verzoeker bij brief van 4 december 2014 verstrekte informatie te verifiëren. Hij had daarbij inzage in het advies en het rapport van bevindingen van de CTIVD en in de documenten die aan dat advies ten grondslag hebben gelegen (zie ook Achtergrond, onder 1.).

Nadere reactie minister van Defensie

Daarnaar gevraagd deelde de minister van Defensie de Nationale ombudsman mee dat de klacht van verzoeker op 6 augustus 2014 aan de CTIVD was gezonden. Op 1 oktober 2014 had de CTIVD de minister bericht dat het niet mogelijk was gebleken binnen de wettelijke termijn voor klachtbehandeling haar advies uit te brengen. De CTIVD had haar advies, na bijna drie maanden, op 3 november 2014 aan de minister gezonden.

Op 4 december 2014 stuurde de minister van Defensie verzoeker haar reactie naar aanleiding van zijn klacht van 29 juli 2014.

Op de vraag van de Nationale ombudsman waarom verzoeker nog steeds geen antwoord had gekregen op zijn vraag in welke situaties en onder welke voorwaarden de minister het tappen of opnemen van vertrouwelijke gesprekken tussen advocaat en cliënt toelaatbaar acht, kreeg de Nationale ombudsman geen antwoord.

Beoordeling

Ten aanzien van het tappen of opnemen van de telecommunicatie

Verzoeker stelt dat de MIVD telecommunicatie tussen hem en een tweetal van zijn cliënten heeft getapt of heeft opgenomen.

Ten aanzien van de door de MIVD naar aanleiding van dit klachtonderdeel aan de Nationale ombudsman verstrekte informatie, deed de minister een beroep op geheimhouding. De Nationale ombudsman is op grond van de wet gehouden dit beroep te honoreren.

Op basis van de aan de Nationale ombudsman verstrekte - en door de waarnemend ombudsman geverifieerde - informatie moet worden geoordeeld dat de klacht feitelijke grondslag mist.

Ten aanzien van de klachtafhandeling

Het vereiste van voortvarendheid houdt in dat de overheid zo snel en slagvaardig handelt als mogelijk is. Wettelijke termijnen zijn uiterste termijnen. De overheid streeft waar mogelijk kortere termijnen na. Als de besluitvorming langer duurt, dan informeert de overheid de burger daarover tijdig. Als er geen termijn genoemd is, handelt de overheid binnen een redelijke - korte - termijn.

De Algemene wet bestuursrecht (zie Achtergrond, onder 2.) stelt een termijn van in beginsel zes weken. Aangezien de minister de klacht voor advies heeft voorgelegd aan de Commissie van Toezicht op de Inlichting- en Veiligheidsdiensten is de termijn waarbinnen de klacht moest zijn afgehandeld bepaald op tien weken. De afhandeling kan met ten hoogste vier weken worden verdaagd. In dat geval dient de minister verzoeker hiervan schriftelijk in kennis te stellen.

De Nationale ombudsman stelt vast dat de wettelijke termijn voor afhandeling van de klacht afliep op 7 oktober 2014. Op die dag heeft de MIVD namens de minister, na een bericht van de CTIVD, laten weten dat het niet mogelijk was gebleken binnen de wettelijke termijn een beslissing te nemen, en heeft daarbij de beslissing conform de wet verdaagd met vier weken, dat wil zeggen tot 4 november 2014.

De Nationale ombudsman constateert dat de klachtafhandeling in totaal te lang heeft geduurd. Volgens de minister is de lange behandelingsduur te wijten aan het feit dat het drie maanden heeft geduurd alvorens de Commissie haar advies aan de minister had uitgebracht. De ombudsman heeft vastgesteld dat het advies van CTIVD op 3 november 2014 is uitgebracht. Daarna heeft het nog ruim een maand geduurd voordat de minister haar beslissing nam. Van de minister had mogen worden verwacht dat zij, toen bleek dat de afhandeling van de klacht niet binnen de na verdaging geldende termijn zou kunnen plaatsvinden, verzoeker uit eigen beweging en onder opgaaf van redenen hiervan in kennis had gesteld.

De ombudsman acht op dit punt de gedraging niet behoorlijk.

Ten aanzien van de separate beantwoording

Het vereiste van betrouwbaarheid houdt in dat de overheid binnen het wettelijk kader eerlijk en oprecht handelt, doet wat zij zegt en gevolg geeft aan rechterlijke uitspraken. Dit impliceert dat de overheid afspraken en toezeggingen nakomt. Als de overheid gerechtvaardigde verwachtingen heeft gewekt bij een burger, moet zij deze ook honoreren.

In de klachtbrief van 29 juli 2014 verzocht verzoeker de minister om zich in algemene zin uit te laten over de vraag in welke situaties en onder welke voorwaarden de minister het tappen of opnemen van vertrouwelijke gesprekken tussen advocaat en cliënt toelaatbaar acht. De minister deed verzoeker de toezegging om deze vraag in een separate brief te beantwoorden. De minister is deze toezegging niet nagekomen.

Door deze handelwijze is de gerechtvaardigde verwachting van verzoeker dat hij antwoord op zijn vraag ontvangt, geschonden.

Ook op dit punt is de onderzochte gedraging niet behoorlijk. De ombudsman ziet hierin aanleiding voor een aanbeveling aan de minister van Defensie om de aan verzoeker gedane toezegging om zijn vraag bij separate brief te beantwoorden alsnog na te komen binnen 4 weken.

Conclusie

De klacht over de onderzochte gedraging van de Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst is niet gegrond.

De klacht over de onderzochte gedraging van de minister van Defensie is gegrond wegens schending van het vereiste van voortvarendheid.

Door in strijd met een toezegging geen antwoord te geven op een door verzoeker gestelde vraag heeft de minister gehandeld in strijd met het vereiste van betrouwbaarheid.

Aanbeveling

De ombudsman beveelt de minister van Defensie aan om de door verzoeker in zijn brief van 29 juli 2014 aan de minister gestelde vraag in welke situaties en onder welke voorwaarden de minister het tappen of opnemen van vertrouwelijke gesprekken tussen advocaat en cliënt toelaatbaar acht, alsnog binnen 4 weken te beantwoorden.

De Nationale ombudsman,

mr. F.J.W.M. van Dooren
waarnemend ombudsman

Achtergrond

1. Onderzoek

In het geval van een onderzoek naar aanleiding van een klacht over de MIVD kunnen onderzoek en rapportage doorgaans niet met eenzelfde openheid plaatsvinden als in andere zaken gebruikelijk is.

Ingevolge artikel 9:31, vierde lid van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) kan de minister van Defensie het verstrekken van de door de Nationale ombudsman gevraagde inlichtingen of stukken weigeren of de ombudsman meedelen dat uitsluitend hij van die gegevens mag kennis nemen indien daarvoor gewichtige redenen zijn. Gewichtige redenen kunnen zijn strijd met een wettelijke geheimhoudingsplicht of met het belang van de Staat. Op grond van artikel 83, vierde lid, van de Wet op de Inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2002 (Wiv 2002) dient de Nationale ombudsman zich bij zo'n beslissing van de minister neer te leggen.

Indien de Nationale ombudsman een onderzoek instelt naar aanleiding van een klacht over de MIVD, stelt hij de minister van Defensie, en eventueel een of meer betrokken ambtenaren in de gelegenheid om op de klacht te reageren. De Nationale ombudsman maakt daarbij gebruik van de in de Awb gegeven onderzoeksbevoegdheden. In voorkomende gevallen verstaat de (substituut-)ombudsman zich persoonlijk met medewerkers van de MIVD of neemt hij persoonlijk kennis van relevante gegevens (artikel 83, vijfde lid, Wiv 2002). Langs deze weg wordt informatie verkregen die de Nationale ombudsman nodig heeft voor zijn onderzoek.

2. Algemene wet bestuursrecht

Art. 9:11

"Het bestuursorgaan handelt de klacht af binnen zes weken, of - indien afdeling 9.3 van toepassing is - binnen tien weken na ontvangst van het klaagschrift.

2. Het bestuursorgaan kan de afhandeling voor ten hoogste vier weken verdagen. Van de verdaging wordt schriftelijke mededeling gedaan aan de klager en aan degene op wiens gedraging de klacht betrekking heeft."